

(ק' ז' מ')

מנין פסוקי התורה

היה לנו הפטرون למקור הפסוק של 43 פסוקים דלעיל. הפסוק בספר דברים הוא 37 פסוקים, בכלל אחת מפרשיות י"ד בדברות הוא 3 פסוקים; ס"ה 43 פסוקים. אך שאלת ר' רווה בטעות יסודה — ושגיאות מי יבין — כיצד לחוקר זה והוא מדייק קרה זאת. "הכתב והකבלה" כבר העיר שבסוף סדרת וילך מונה המסורה 70 פסוקים. מספר זה הוא סכום פרשיות נצבים וילך המחויבות תDIR, לפ"ר וילך 30 פסוקים בלבד. בכלל זאת מונה המסורה בסוף פר' נצבים עוד פעמי 40 פסוקים ונזכר חבר ר' ואלאח היידנחים את הסכומים ומץא 37 פסוקים עודפים. העודף הוא 37 ולא 40, כי חשוב פסוקי עשרה הדברים היה שונה בשתי שיטות המניין, וההפרש הוא, כזכור, שלשה פסוקים.

עכ"פ עולה לנו מן הנ"ל שהלכו לעפמי בדרכם שונות במנין פסוקי המקרא ואין זה מתמהה שנמצא הפסוק של 43 פסוקים.

אך רבים הקשיים לגבי שני הסכומים האחרים המוכרים בבריתא. התנאי אומר יותר עליון תהלים — שמונה"ה כל המשווה את התורה עם ס' תהלים יבחן מיד שהتورה ארוכה לאין ערוך מספר תהלים. לפי המסורה יש בתהלים 2527 פסוקים שהם פחות מחצי מספר פסוקי התורה. כבר אמר חוספות ישנים שם שגם אם נבחר את פסוקי תהלים לבתרים קטנים ביותר, לא יעלו 5896 פסוקים. בסכום של פסוקי דברי הימים גדולת עוד יותר התמייה. בספר זה מונחים כרגע 1656 פסוקים³, אשר הם קצת יותר מרבע פסוקי התורה. שני הסכומים בבריתא אינם מתאימים למציאות, ולא נוכל לפחות לכך כאן בשום אופן בעזירת שיטת מנין שונות וכיצד נבארם. ברור מראש שלא נוכל אלא לתקן את גרסת התלמוד. הגרא"א בהגותתו וקורא "חסר ממנה דגיא אל ודיה" במקומן "חסר ממנה דה"י". לא ברור לי מה הוועיל בתקן זה. שחרי גם סכום פסוקי שני הספרים האלה אינו מגיע אפילו עד פסוקי תהלים ולא כל שכן עד פסוקי התורה.

אך גברא רבא אמר מילתא וכדי לעיין בדבריו, שמא בבאורי דלהמן אני מכון לדעתו של הגרא"א.

בראשונה ברצוני להוכיח שבזמן העתיק לא קרא לקבוצה של שלישיית של ספרי התנ"ך בשם "כתובים" הרגיל בפיינו. הנכבד בנטיסיאר שתרגם את ספר סבו ליוונית כותב בדברי הקדמותו "התורה והנבאים האחרים... התורה והנבאים ושאר ספרי האבות" ואינו מכיר את השם "כתובים".

³ בגינזבורג 1765 פסוקים.

מנין פסוקי התורה

"ת"ר חמשת אלפיים ושמונה מאות ושמונים ושמונה פסוקים הם פסוקי ס"ה. יתר עליו תהלים שמונה חסר ממנה דברי הימים שמונה"ה" (קידושין ל, א). לפי כל הסימנים בריתא זאת היא חלק מבריתא עתיקה. החוקרים מיעטו לדון בה, ולפי ידיעתי עוד לא פירשו כראוי עכ"פ שהיא בלתי מובנה לחלוון בגלל שלושת המסתירים החמורים.¹

הבריתא אומרת שבתורה יש 5888 פסוקים, בתהלים 5896 ובדברי הימים 5880; ונעים במספרים לפ"סeder.

לפי מנתן המסורה יש בתורה 5845 פסוקים ולכך יש בבריתא הנ"ל עודף של 43 פסוקים. הפרש זה — התק顿 להבהיר ע"י פיסוק שונה של פסוקי התורה, לפי שיטת התנאי בבריתא. וכך אמרה הגמara כאן: "בפסוקי לא בקיינן (אנחנו, בניavel), דכי אתה רב אחד בר אדא אמר: במערבא פסוקי ליה להאי קרא לתלתא פסוקי: "הנה אנו כי בא אליך" וכו' (שמות י"ט ט"). לכן לא יקשה לבאר הפרש של 43 פסוקים.

כמו כן יש להעיר ש מנתן המסורה לא תמיד מתאים למנייננו. כגון בסוף פר' וישלח, אומרת המסורה, שבפרשה 154 פסוקים; אם נמזה, נמצא 153 בלבד. יש לשולחנית, שככלו את פסוק כ"ב בפרק ל"ה בغالל ה"פסקה" שבו.

בסוף פר' צו אומרת המסורה "צו סימן", אבל בפרשה יש צ"ז פסוקים. יש דפוסים בהם כתוב בסוף שמיini שיש 97 פסוקים בפרשה ואין בה אלא 91.²

אך סכום פסוקי ספר ויקרא בנוסורתו הוא 859, מספר המתאים למנייננו. כדיוע אפשר לקרוא את עשרה הדיברות בטעם עליון או בטעם חחתון (לקרייה ביחיד או ביחיד) ובהתאם לכך יש שתי אפשרויות לפסק את פסוקי עשרה הדברים.

בסוף דברים נתנה המסורה לכל הספר 955 פסוקים. ר' וולף היידנחים אומר (בחוזאתה התורה שלו "עין הטופר") שככל כתבי היד כתוב אכן כך אלא שאט נחבר את סכומי הפסוקים שבסיוומי הפרשיות, נקבל 992. לו צדק ר' רווה בהערתו,

¹ בתש"ו הגאנונים (מהדורות הרכבי) בהוצאת מקיצי נרדמים ברלין 1885, עמ' 3 שאלות עליה אך בתשוכתם נקטו בדרך רוחקה.

² בתנ"ך הוצאת גינזבורג חוקן הדבר.

מנין פסוקי התורה

וילקוט שמעוני מלכים רמו קע"ח שם מונחים בספר משלוי קרוב ל-800 ע"פ שלפי המסורה יש לו 915. אם באחד מספריו הכתובים מצאנו הפרש של 115 פסוקים, לא ייפלא אם בכל ספרי הכתובים הכלולים את ס' איוב בעל פסוקים קטנים רבים יעלה ההפרש ל-400. לפיכך יש להגיה בבריתא רק את התבאה "שמונה" שבירישא. על המקור לטיעות סופרים זאת אני משער כך: בראשונה נכתב בסוף השורת האחרונה בעמודו "ח'" בראש תהה של "חסר" שבעמוד הבא אחריו מתייחס בה, וכן ב"עין יעקב" כאן. המעתיק שבא אחר כך לא הבין את הפרוש המוחיד שיש ל"תהלים" כאן, חמה על כן על תוכן הבריתא, נסה לתקן, והוסיף כאות עצמאית את ח' שלפני "חסר". אח"כ נוצרה מזה התבאה "שמונה".

[תרגום זעיר קבבי ח']
[גמראם -]
[גומן חנוך זעיר קבבי]

בספר מכבים (ב' ב': יג), במקום שהיה ראוי למנוח את ספרי "הכתובים" כתוב: "וספריו דוד וגאות המלכים על מתנות קודש" והכוונה בודאי ספר עוזרא. בתלמוד כבר מזכירים בכל מקום "כתובים", במקום אחד (ברכות נ"ז ע"ב) מבדילים בין כתובים "קטנים" "לגדולים". בקדושה ובתפלת מוסך של ר'ה נאמר "דברי קדשך", ובחילקי תפילה מאוחרים יותר — "כתבי הקדש".

אפשר לשער כי ספר תלמים הפוחת את החלק השלישי (כתובים) בהעדר שם אחר, נקרא על שמו כל החלק. ואין אנו חסרים מקדים לכך: כבר בימי התלמוד קראו לסדר הריביעי של המשניות, נזקין. ע"פ שرك הבהיר הראשונה של ג' בבבון ורך חלק ממנה, עוסק במזיקים. אנו מכנים את כל הסדר על שם המסתכת לראים "כתובים". והיות ובריתא עתיקה לפניו, לא נרחק מן האמת אם נכלול בתבה "תהלים" את כל כתובים.

אך גם לאחר תשאר הבריגזא בלתי מובנת, אם לא נגיה אותה במקצת. כמדומני, שיש למוחק את התבאה "שמונה" שבירישא, ויש לקרוא: "יתר עליו תהלים חסר ממנה דניאל ודה"י שמונה". ר'ל שבכתבם בעלי דניאל ודביה"י יש שמונה פסוקים יותר על פסוקי התורה. גם יתכן שהיא רשום "כשותחර" ולא "חסר", ומן האותיות "כשת" נוצרה התבאה המתעה "שמונה". אם נכונה הנחה זאת שתהלים כאן הם כל ספרי הכתובים, הרי לפניו היסכם הבא: הכתובים בעלי דניאל ודה"י הם 5945 פסוקים, דהיינו: תהילים 2527; משלוי 915; איוב 1070⁴; תה"ש 117; רות 85; איכה 154; קהילת 222; אסתר 167; עזרא ונחניה 688⁵. לפ"ד בריתא יש בתורה 5888 פסוקים, והפסרים האלה שמונה פסוקים יותר 5896 ולפי המסורה יש הפרש של 49 פסוקים. לפניו כמעט אותו ההפרש שמצאנו כשהשווינו את מנין פסוקי התורה של המסורה ושל הבריתא, אלא שכן המסורה מרובה ושם המעיתה. שני הפרשים מתארים ללא דחק בಗל פיסוק שונה. ודרך אגב לדענו, שכבר בתקופה קודמת עמד ס' תהילים בראש ספרי הכתובים.⁶

ואם זאת הדרך הנכונה לפרש את הבריתא, נוכל גם לומר על ההגאה של הגר"א. כל פסוקי כתובים עם ספר דניאל חסר מהם דה"י הם לפ"י המסורה 6302 פסוקים. לפי הבריתא, כאמור — 5896, וההפרש הוא 406 פס'. הפרש זה בתוך סכום של כ-6000 פסוקים הוא קטן ביחס. נשווה, למשל עם תנומה חקת

⁴ במחודרת גינזבורג 1075.

⁵ שם 685.

⁶ עיין, לעומת זאת הסדר ב"ב י"ד ע"ב.